

นวมินทรานุสรณียเทศนา

นวมินทรานุสรณียเทศนา

รวมพระธรรมเทศนา ๓ กัณฑ์ของพระพรหมมุนี (อคฺคชิโน)

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

จัดพิมพ์ถวายโดยเสด็จพระราชกุศล

ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ณ พระเมรุมาศ ท้องสนามหลวง

วันพฤหัสบดีที่ ๒๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐

โดยคณะศิษยานุศิษย์พระพรหมมุนี

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
๑๒๙ หมู่ ๓ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
ฝ่ายผลิต โทร. ๐-๒๘๐๐-๒๓๗๓-๔

ถวายพระราชกุศล

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จสวรรคตล่วงลับไปเป็นเวลากว่า ๑ ปีแล้ว บัดนี้ถึงวาระพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ณ พระเมรุมาศท้องสนามหลวง อันเป็นอวสานแห่งการพระราชกุศลพระบรมศพ โดยในวันสุดท้ายแห่งหมายกำหนดการ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระบรมราชสรีรางคาร มาบรรจุ ณ พุทธบัลลังก์พระพุทธอังคีรส ประธานพระอุโบสถวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามด้วย นับเป็นเกียรติยศอันสูงสุดของพระอาราม

สมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า พระองค์นั้นทรงกอปรด้วยพระราชคุณูปการเป็นอเนกอนันต์เหลือคณานับทั้งต่อประเทศชาติ และพระบวรพุทธศาสนา ได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่สรรพกิจอันเนื่องด้วยวัดราชบพิธตลอดมา พระราชศรัทธานั้นเกื้อกูลเผื่อแผ่มาถึงคณะสงฆ์วัดราชบพิธโดยตรงอย่างสม่ำเสมอ พระเดชพระคุณ พระพรหมมุนี (อคฺคชิโน) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นหนึ่งในผู้ที่ได้รับพระราชทานพระมหากรุณามาอย่างต่อเนื่อง ดังที่ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตั้ง เลื่อนและสถาปนาสมณฐานันดรให้ไพบูลย์สืบมา ทรงอาราธนาให้เข้าร่วมการพระราชพิธีต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทรงพระกรุณาโปรด

อาราธนาให้เป็นธรรมกถึกถวายพระธรรมเทศนาหน้าพระที่นั่งในพระราชพิธีสำคัญหลายวาระ บางกัณฑ์ที่ทรงสดับ ก็ได้มีพระราชดำรัสทรงอนุโมทนาชมเชย ในขณะทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมบูชากัณฑ์เทศน์ เป็นที่ซาบซึ้งและเป็นเกียรติยศพิเศษแก่พระผู้ถวายเทศน์ยิ่งนัก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น เสด็จสวรรคต สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดอาราธนาให้พระพรหมมุนี รับหน้าที่ฉลองพระเดชพระคุณ เป็นองค์ถวายเทศน์กัณฑ์พิเศษหน้าพระที่นั่ง ในการพระราชกุศลทักษิณานุประทานอีก ๓ วาระ กล่าวคือ **"พุทธคุณกถา"** ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลปัณรสมวารถวายพระบรมศพ, **"กตัญญูกตเวทีกถา"** ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลคล้ายวันพระบรมราชสมภพ และ **"บรมนาถบพิตรกถา"** ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลครบรอบ ๑ ปีแห่งวันสวรรคต

พระธรรมเทศนาทั้ง ๓ กัณฑ์ คณะศิษย์พระพรหมมุนี (อคฺคชิโน) ดำริเห็นพ้องกันว่าพระธรรมเทศนาทั้ง ๓ กัณฑ์กอปรด้วยวิเศษลักษณะแห่งอรรถและพยัญชนะบริบูรณ์งดงาม มีสารัตถธรรมอันผู้ฟังผู้อ่านจักได้น้อมนำไปเป็นทางประพฤติเพื่อความงอกงามในชีวิต อันย่อมสำเร็จประโยชน์เป็นพระบรมราชูทิศถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จพระมหาราชเจ้าผู้เสด็จสวรรคตไปแล้วนั้นได้สมตามความประสงค์ จึงได้รวบรวมจัดพิมพ์เป็นสมุดเล่มน้อย ในนาม "นวมินทรานุสรณียเทศนา"

ขออานุภาพแห่งกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติและการบำเพ็ญธรรมทานทั้งนี้ จงสำเร็จเป็นเครื่องเพิ่มพูนพระบารมีธรรมถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในพระราชอุปบัติภพ โดยควรแก่พระคติวิสัยจงทุกประการ เทอญ.

คณะศิษย์พระพรหมมุนี (อคฺคชิโน)

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

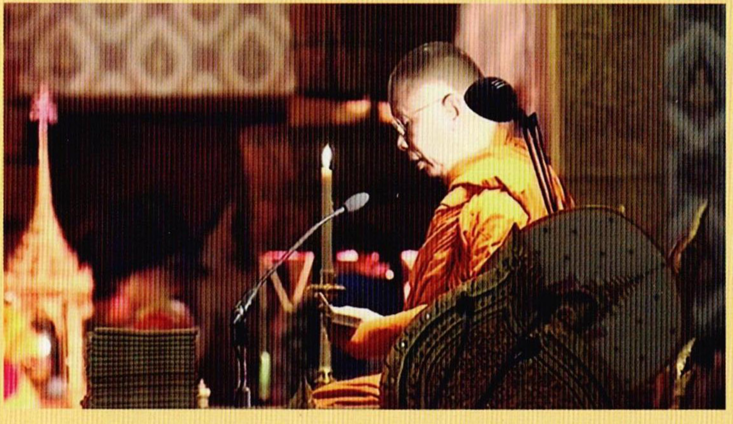
๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

พระธรรมเทศนา บรมนาถบพิตรกถา
ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลครบ ๑ ปีวันสวรรคต
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง
วันศุกร์ที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๐
พระพรหมมุนี (อคฺคชิโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
รับพระราชทานถวาย

บรมนาถบพิตรกถา
พระพรหมมุนี (อคฺคชิโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
รับพระราชทานถวาย
ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลครบรอบ ๑ ปีวันสวรรคต
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง
วันศุกร์ที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๐

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โก หิ นาโถ ปโร สิยา

อตฺตนา หิ สุทนฺเตน นาถํ ลภติ ทุลฺลภนฺติ.

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ในบรมนาถบพิตรกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมีอนุรูปพระราชกุศลบุญราศีทักษิณานุประทานกิจซึ่งสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญอุทิศถวายสมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เนื่องในวาระครบรอบ ๑ ปีแห่งการเสด็จสวรรคต เป็นไปตามนัยที่สมเด็จพระสุคตบรมศาสดา ตรัสอนุศาสน์ไว้ว่า **ภูมิ เว สปฺปุริสานํ กตญฺญูกตเวทิตา** *ความกตัญญูกตเวทีเป็นพื้นภูมิของคนดี* เป็นคุณสมบัติชักนำให้

ประกอบแต่กรณียะ อันจะเป็นที่ตั้งแห่งสุขอิฐวิบุลผล ทำสัตบุรุษบุคคลผู้เรียบร้อยให้ได้ชื่อว่าดำรงไว้ซึ่งคุณาลังการโดยสมควร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชสมภพมาเพื่อยัง ความเกษมสุขแก่มหาชนนิกรให้บังเกิด ทรงเป็นบรมนาถบพิตรผู้ประเสริฐสุดในทุกสมมุติแห่งนิยามของความเป็นพระมหากษัตริย์ ถ้อยคำสรรเสริญพระบารมีว่าทรงเป็นมหาราชบ้าง ทรงเป็นพ่อของแผ่นดินบ้าง ทรงเป็นธรรมราชาบ้าง ทรงเป็นเทวราชาบ้าง ทรงเป็นสมมติเทพบ้าง ทรงเป็นพระโพธิสัตว์บ้าง จึงไม่มีข้อใดเกินเลยไปจากความเป็นจริง

แต่อันที่จริง ในพระปรมาภิไธยอย่างบริบูรณ์ของพระองค์มีสร้อยวรรคท้ายสุดปรากฏอยู่ว่า **"บรมนาถบพิตร"** ควรเราทั้งหลายจักได้คิดตริตรองถึงความหมายอันแท้จริง เพราะคำคำนี้ มีนัยอันลึกซึ้งและจริงแท้แฝงอยู่ จัดเป็นสร้อยพระปรมาภิไธยที่สะท้อนพระราชจริยาสัมมาปฏิบัติ ซึ่งอนุวัตเข้าพระเนมิตกนามได้ทุกประการ

คำว่า **"บรม"** แปลตามศัพท์ว่า "ขัดเกลาผู้อื่นให้หมดจด" ก็ได้ "คุณเครื่องตักตวงความดีไว้" ก็ได้ "คุณเครื่องทำลายปรปักษ์" ก็ได้ บรม จึงมีความหมายว่า สูงสุด, พิเศษสุด, เป็นเลิศ, ดีที่สุด

คำว่า **"นาถ"** แปลตามศัพท์ว่า "ผู้กอปรประโยชน์แก่ผู้อื่น" ก็ได้ "ผู้ปรารถนาประโยชน์สุขแก่ผู้ที่ควรช่วยเหลือ" ก็ได้ "ผู้ยังกิเลสให้ร้อน" ก็ได้ นาถ จึงมีความหมายคือ ที่พึ่ง หรือผู้ปกป้องคุ้มครอง

คำว่า **"บพิตร"** แปลว่า ผู้สะอาด, ผู้หมดจด, ผู้บริสุทธิ์

"บรมนาถบพิตร" จึงแปลโดยสรุปได้ว่า "พระองค์ผู้ทรงเป็นที่พึ่งอันสูงสุด"

อันพสกนิกรบนไทยรัฐสีมามณฑล ต่างรู้สึกตนว่าเป็นข้าพระบาทบรมนาถบพิตรผู้ทรงเป็นที่พึ่ง จึงแสวงหาความร่มเย็นเป็นสุขในยุคแห่งพระองค์ โดยประสงค์ตามวิธีต่างๆ กัน บ้างก็ร่ำร้องถวายฎีกาขอพระราชทานความเป็นธรรม บ้างก็พร่ำพรรณนาความทุกข์โทมนัสหวังจะให้พระองค์ทรงขจัดปัดเป่าปัญหา บ้างก็ร่ำไห้ปริเทวนาการปานบุตรน้อยแสวงความอบอุ่นจากบิดามารดา บ้างก็ขอพระราชทานพระบรมเดชานุภาพให้ปกแผ่มาก่ำราบภัยพิบัติและฝูงดัสกร

พินิจใคร่ครวญดู ความร้อนรนหม่นไหม้ของปวงชน ประดังมาเยี่ยมยลสู่ยุคของพระองค์มากเหลือเกิน เกินกว่ากำลังประมุขแห่งรัฐคนหนึ่งจะพึงแบกทานไว้ได้ไหว และอันที่จริงหากจะทรงปล่อยให้ระบบการดำเนินตามกลไกไปอย่างแกนๆ หรือทรงปล่อยให้ปัญหาแปรไปตามสภาพ มิต้องทรงสอดส่องพระเนตรพระกรรณไปทรงหยั่งทราบ แล้วก็ผละพระองค์ออกเสวยพระสิริสุขตามพระราชสถานะแห่งพระประมุขก็มิมีใครจะติฉิน แต่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ มิได้มีพระราชจริยาเช่นนั้น หากทรงบากบั่นดั้นด้นไปสู่หนทางอันทุรกันดาร พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในทุกสถาน ทรงพระราชดำริวิธีการแก้ปัญหามาพระราชทานให้อย่างยั่งยืน

ทรงพลิกฟื้นความแห้งแล้งเป็นความชอุ่ม ทรงแก้ปัญหาที่เกิดในที่ลุ่มและที่ดอน ทรงขจัดร้อนให้เป็นเย็น ทรงผ่อนความยากเข็ญเป็นความอภิรมย์ ทรงน้อมนำพระบรมพุทโธวาทมาพระราชทานเป็นทางประพฤติ ทรงยึดหลักแห่งพระพุทธธรรมนำพระราชหฤทัย

สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงยังหมู่สัตว์ให้ตื่นฟื้นจากกิเลสนิทราสู่อมตมหานฤพาน ทรงชี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ ปฏิปทาสายกลาง จึงได้ตรัสรู้แล้วด้วยพระปัญญาอันยวดยิ่ง ยังดวงพระเนตรในธรรมนำให้บังเกิด ประเสริฐด้วยพระญาณหยั่งรู้ ย่อมเป็นไปอยู่ด้วยความสงบ เพื่อความรู้ยิ่งเพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน พระองค์ได้ประทานพระพุทธานุศาสนีแก่เวไนยสัตว์ ผู้หมายจะปฏิบัติตนให้พ้นสังสารวัฏ ปรากฏชัดดังพระบาลีที่รับพระราชทานอัญเชิญเป็นนิกเขปบทเบื้องต้นว่า

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โก หิ นาโถ ปโร สิยา
อตฺตนา หิ สุทนฺเตน นาถํ ลภติ ทุลฺลภํ.

ความว่า ***"ตนแล เป็นที่พึ่งของตน คนอื่น ใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ ก็บุคคลมีตนฝึกฝนแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งที่หาได้ยาก."***

ขอรับพระราชทานถวายวิสัชนาโดยสังเขปว่า คำว่า **ตน** นั้นแบ่งออกเป็น ๒ คือ **กาย** กับ **จิต** ประกอบกันเข้า ใน ๒ ส่วนนี้จิตนับว่าเป็นใหญ่เป็นประธาน ดังคำที่ว่า "จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว" คือจิตเป็นความรู้สึกนึกคิด กายเป็นผู้กระทำตาม เพราะฉะนั้นพระพุทธองค์จึงทรงสอนให้ฝึกจิต อบรมจิตให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรม

พยายามอบรมบ่มนิสัยของตนด้วยตนเอง เพราะตนเท่านั้นเป็นที่พึ่งของตนได้ คือคนทุกคนที่สร้างบุญกุศล คุณงามความดี ย่อมได้ชื่อว่ามีที่พึ่ง เพราะคนอื่นไม่สามารถจะทำที่พึ่งให้กับบุคคลอีกคนหนึ่งได้

แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสว่า *"ตถาคตเป็นแต่ผู้บอกส่วนการปฏิบัติตามหรือไม่เป็นเรื่องของพวกเธอ"* ย่อมชี้ให้เห็นว่าตนเท่านั้นที่ตนเองจะพึ่งได้ เห็นได้ชัดเช่นการรับประทานอาหารตนเองรับประทานย่อมอิ่มเอง จะอิ่มแทนคนอื่นไม่ได้ และคนอื่นจะรับประทานอิ่มแทนเราก็ไม่ได้ เมื่อบัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น แนะนำสั่งสอนแล้ว บุคคลพึงประพฤติปฏิบัติตามด้วยตนเอง ฝึกฝนตนเองผู้ยังไม่มีศีลให้ตั้งอยู่ในศีล ผู้ไม่มีศรัทธาให้มีศรัทธา ผู้ตระหนี่ให้ถึงพร้อมด้วยการบริจาค ย่อมจะได้ที่พึ่งที่หาได้ยากนั้นก็คือบุญกุศล ตลอดจนมรรค ผล นิพพานเป็นที่สุด อันใครๆ แม้แต่เทพเทวดาสูงขึ้นไปจนถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ไม่สามารถจะเสกเป่าดลบันดาลให้บุญกุศล มรรค ผล นิพพาน ล่องลอยมาเป็นของใครคนใดคนหนึ่งได้ คงมีเพียงหนทางเดียวเท่านั้น คือบุคคลผู้นั้นจะต้องปฏิบัติเองด้วยความเข้าใจในหลักของการกระทำซึ่งมีต้นทางจากดวงจิตลักษณะต่างๆ กัน ประกอบด้วยกุศลจิตอกุศลจิต อันเป็นปรมัตถธรรม

ครั้นพิจารณาตามเรื่องราวในชาดก จะพบว่าลักษณะแห่งพระมหาโพธิสัตว์ คือการฝึกฝนอบรมพระทัยให้แน่วแน่ในคุณธรรม

เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น พร้อมทั้งเพียรพยายามสั่งสอนชี้แจงแสดงหนทางอันประเสริฐแก่มหาชนทั้งปวงอย่างมิรู้จักเหน็ดเหนื่อย เพื่อให้สัตว์โลกก้าวไปสู่ความหลุดพ้นจากห้วงทุกข์ได้ด้วยตนเอง มิใช่ด้วยการดลบันดาลจากผู้หนึ่งผู้ใด ตราบกระทั่งตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยังทรงบำเพ็ญพุทธจริยาด้วยพระมหากรุณาดุจเดิม ฉันใด

สมเด็จบรมบพิตรพระองค์นั้นจึงทรงสั่งสมพระราชสมภารบารมี เป็นสัมภาระที่จะนำพระองค์ไปสู่ความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ณ กาลสมัยอนาคต จึงทรงดำเนินพระราชจริยาการด้วยวิธีการเดียวกัน ฉันนั้น พระองค์ทรงบริบูรณ์ด้วยพระปัญญาคุณ ทรงเป็นปราชญ์ในทุกแขนงยากจะหาบุคคลใดในโลกเสมอเหมือน แนวพระราชดำริที่พระราชทานไว้ ล้วนทรงใคร่ครวญศึกษาอย่างรอบคอบถึงเหตุแห่งทุกข์ ย่อมทรงทราบว่าทุกข์ของราษฎรนั้นเกิดจากเหตุใด จึงพระราชทานมรรควิธีเป็นวิถีทางที่จะก้าวพ้นความทุกข์นั้น ก่อให้เกิดนิโรธ คือความดับทุกข์ปรากฏขึ้นได้ในชีวิต ตามนัยแห่งอริยสัจสี่ที่สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสรู้ แนวพระราชดำริทั้งหมดทั้งมวล ล้วนสรุปได้เป็นทางเดียวคือ ทรงพระราชปรารถนาให้คนไทย "สามารถพึ่งพาตนเองได้" ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า

"...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัว ให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่น เป็นสิ่งสำคัญ

ยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ย่อมสามารถ สร้างความเจริญในระดับสูงขั้นต่อไป”

ระยะแรกแห่งการดำรงสิริราชสมบัติ จึงทรงเร่งแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า คือความเดือดร้อนด้านปัจจัยพื้นฐานแห่งการดำรงชีวิตของราษฎร การพระราชทานปัจจัยสี่ให้เฉพาะชั่วครั้งชั่วคราว ทำให้พอปะทะประทังมิให้ทุกขเวทนาโถมทวีขึ้น แต่ก็มิอาจนำพาความสุขอย่างยั่งยืนมาสู่แต่ละชีวิตได้อย่างถาวร จึงทรงพาพระราชกิจของพระองค์สู่ระยะที่สอง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อความพออยู่พอกินในทุกชุมชนทั่วประเทศ ระยะนี้เอง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมายหลายพันโครงการจึงบังเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ กัน เป็นลักษณะแห่งการวิจัยทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติที่ตระหนักเห็นสภาพการณ์อย่างถ่องแท้ จากนั้นในระยะที่สุดหลังจากที่ประชาชนมีปัจจัยสี่มาบำรุงชีพพอสมควร และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นแล้ว จึงพระราชทานแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นสุขจากภายในเพราะสามารถพึ่งพาตนเองได้

ความข้อนี้ สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เคยมีพระราชดำรัสเล่าถึงแนวพระราชดำริของสมเด็จพระราชสวามีไว้ ว่า ***“การนำสิ่งของไปแจกราษฎรผู้ประสบภัยธรรมชาติ เป็นเพียงบรรเทาความเดือดร้อน เฉพาะหน้า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปรารภว่า***

เป็นการช่วยเหลือที่ไม่ยั่งยืน ควรจะหาวิธีอื่นที่ช่วยให้ราษฎรพึ่งตนเองได้...”

เมื่อใกล้วาระเสด็จสวรรคตครบ ๑ ปี องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้ประกาศถวายราชสดุดีในที่ประชุมวันสันติภาพโลก โดยน้อมนำหลักการทรงงานมาเป็นนโยบายผลักดันการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับโลกในเป้าหมาย ๑๕ ปี ประจักษ์พยานเห็นแจ้งกระจ่างชัดไปสู่สากลปานฉะนี้ จึงทรงเป็น **“ธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า”** ผู้ยิ่งใหญ่กว่าราชาทั้งปวง ในทุกนิยามและทุกพระราชสมัญญา

ในที่สุด ความเป็น **“บรมนาถบพิตร”** ที่ทรงดำรงอยู่ ไม่ได้หมายถึงการให้ใครต่อใครมาร่ำร้องพึ่งพาพระองค์ไปชั่วกัลปาวสาน เพราะความหวังเช่นนั้นมิใช่การพัฒนาอย่างยั่งยืน หากทรงพระราชประสงค์คุณลักษณะอันยั่งยืนอย่างแท้จริง ได้แก่ การให้แต่ละบุคคล เข้ามาต่อดวงประทีปทางปัญญาที่ทรงจุดพระราชทานไว้ แล้วนำไปส่องทางขยายผลสู่ตนเอง สู่ครอบครัว และสู่ชุมชน เพื่อให้แต่ละคนแต่ละท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้ ยืนหยัดอยู่ได้ด้วยขาของตนเอง เป็นความสว่างไสวทั่วราชอาณาจักรไทย และทั่วโลกนี้ ด้วยสติ และด้วยปัญญา

“นาถะ” โดยนัยนี้ เท่ากับเป็นการพระราชทานที่พึ่งอันสูงสุด คือพระราชทาน “ชีวิต” ที่ประกอบด้วย “ปัญญา” แก่มนุษยชาติ ให้สามารถกระทำ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” สมดัง

พระพุทธานุศาสนี เหตุฉะนี้จึงทรงเป็น “บรมนาถบพิตร” สมดังพระปรมาภิไธย แม้เสด็จสวรรคตล่วงลับไปนานถึง ๑ ปีแล้ว แต่พระราชคุณูปการยังผ่องแผ้วปรากฏอยู่ ให้ได้รำลึกถึงและเจริญรอยตาม

ณ ยามเย็นเช่นนี้เมื่อ ๑ ปีที่ล่วงแล้ว มองไปหนใดในแผ่นดินไทย ย่อมเห็นแต่น้ำตาหลั่งรินและยินแต่เสียงร่ำไห้คร่ำครวญของอาณาประชาชน ประหนึ่งโลกนี้มืดมนอนธการเสียเหลือเกิน แต่ ณ วันนี้บัดนี้ เวลาล่วงผ่านไป ๑ ปีแล้ว ความโทมนัสอาจค่อยๆ ทุเลาบ้าง เพราะเราทั้งหลายต่างได้สติระลึกรู้ว่าประเทศไทยจะต้องยังคงดำรงอยู่ต่อไปอย่างผาสุกสถาพร คนไทยต้องพาตนไปตามหนทางที่สมเด็จบรมนาถบพิตรพระองค์นั้นได้พระราชทานไว้ ซึ่งหาได้ล่วงลับดับไปกับพระวรกาย แลยังค่อยๆ มองเห็นแสงสว่างเรืองรองรออยู่สู่วันหน้า ด้วยสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า รัชกาลปัจจุบัน ยังเสด็จสถิตที่พระประมุข ดำรงพระบรมราชจักรีวงศ์สืบมา ตามครรลองพระราชธรรมแห่งสมเด็จพระบรมชนกาธิราช อันสมนัยพระพุทธพจน์ที่ว่า **“สพฺพํ รฏฺจํ สุขํ โหติ ราชา เจ โหติ ธมฺมิโก.”** ความว่า *ถ้าพระราชาเป็นผู้ทรงธรรม ราษฎรทั้งปวงก็เป็นสุข*

อิมินา กตปุญฺเฌน ด้วยอำนาจพระราชกุศลครบรอบ ๑ ปีแห่งวันสวรรคต จงสำเร็จเป็นบุญนฤธิแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สมพระบรม

ราชูทิศ ที่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญเพิ่มพูนพระบารมีธรรมถวาย โดยพระฐานนิยมทุกประการ

ในปริโยสานกาลแห่งพระธรรมเทศนา พระสงฆ์จตุรวรรคจักรับพระราชทานสวดคาถาธรรมบรรยาย เพื่อเพิ่มพูนพระราชศรัทธาปสาทะถวายให้ยิ่งไพบูลย์สืบไป

รับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในบรมนาถบพิตรกถา ยุติลงด้วยประการฉะนี้.

ขอถวายพระพร

คาถาธรรมบรรยายรับเทศน์

อนิจฺจา วต สงฺขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข
ทหรา จ มหนฺตา จ เย พาลา เย จ ปณฺฑิตา
สพฺเพ มจฺจุวสํ ยนฺติ สพฺเพ มจฺจุปรายนา
อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ โก ชญฺญา มรณํ สุเว
น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจุนา
อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โก หิ นาโถ ปโร สิยา
อตฺตนา หิ สุทนฺเตน นาถํ ลภติ ทุลฺลภํ
พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺย จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา
ปรมินฺทมหาราชา ภาคี โหตุ จ ปตฺติยา
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปตุ ตสฺสาสา สิชฺฌตํ สุภาติฯ

คำแปลคาถาธรรมบรรยายรับเทศน์

สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วก็ย่อมดับไป การสงบสังขารเหล่านั้นได้เป็นความสุข

ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งคนเขลา ทั้งคนฉลาด ล้วนไปสู่อำนาจแห่งความตาย ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า

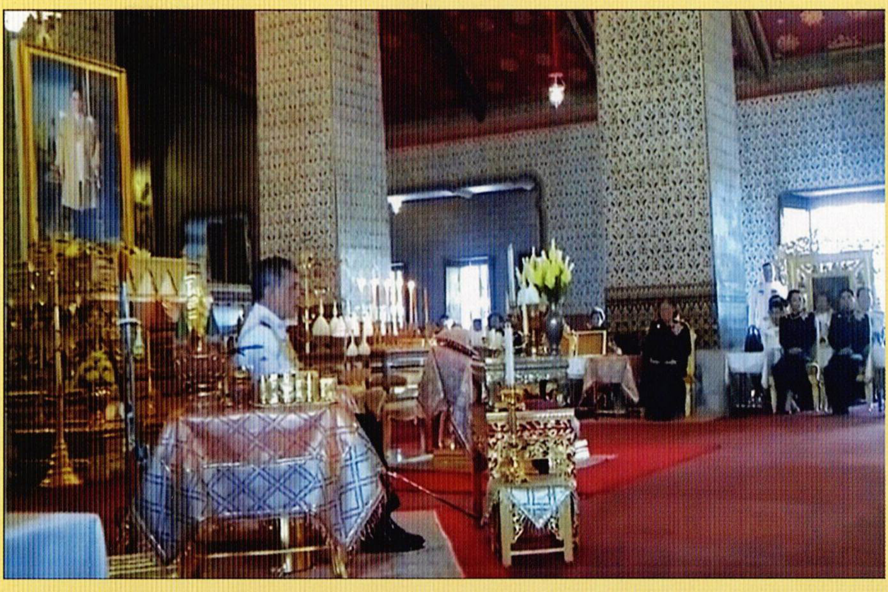
ควรรีบทำความเพียรเสียในวันนี้ทีเดียว ใครเล่าจะรู้ว่าความตายจะมีมาในวันพรุ่งนี้ เพราะว่าเราจะขอผัดเพี้ยนต่อพญามัจจุราช ผู้มีอำนาจมากนั้นไม่ได้เลย

ตนแล เป็นที่พึ่งของตน คนอื่น ใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ ก็บุคคลมีตนฝึกฝนแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งที่หาได้ยาก

มารดาบิดา ท่านว่าเป็นพรหม เป็นบุรพาจารย์ เป็นผู้ควรบูชาของบุตร และเป็นผู้อนุเคราะห์บุตร

ขอพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช จงเป็นผู้มีส่วนแห่งผลบุญที่ปวงข้าพเจ้าทั้งหลายได้กระทำแล้ว แลจงถึงทางอันเกษม ขอพระราชปรารถนาอันดีงามของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาราชาพระองค์นั้น จงสำเร็จเทอญ.

พระธรรมเทศนา กตัญญูกตเวทิตากถา
ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุประทาน
เนื่องในวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระบรมมหาราชวัง
วันอังคารที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙
พระพรหมมุนี (อคฺคชิโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
รับพระราชทานถวายวิสัชนา

พระธรรมเทศนา กตัญญูกตเวทิตากถา
ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุประทาน
เนื่องในวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระบรมมหาราชวัง
วันอังคารที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙
พระพรหมมุนี (อคฺคชิโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
รับพระราชทานถวายวิสัชนา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
สปฺปุริโส จ โข ภิกฺขเว กตญฺญู โหติ กตเวที
สพฺภิเหตํ ภิกฺขเว อุปญฺญาตํ ยทิทํ กตญฺญุตา กตเวทิตา เกวลา
เอสา ภิกฺขเว สปฺปุริสภูมิ ยทิทํ กตญฺญุตา กตเวทิตาติ.

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ในกตัญญูกตเวทิตากถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมีอนุรูปพระราชกุศลบุญราศีทักษิณานุประทานกิจซึ่งสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญอุทิศถวายสมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในอภิลักขิตสมัยคล้ายวันพระบรมราชสมภพ

ซึ่งเวียนมาบรรจบปีที่ ๘๙ ในวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ ด้วยอำนาจแห่งพระราชกตัญญูกตเวทิตาธรรม เป็นไปตามนัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ว่า **เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพกตมนุสฺสรํ** ความว่า *"เมื่อระลึกถึงอุปการะอันท่านได้ทำไว้แล้ว พึงกระทำทักษิณาเพื่อท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว"* ดังนี้

โดยปรกติทุกปีมาเป็นระยะเวลาเนิ่นนานร่วม ๗ ทศวรรษ ทุกวันที่ ๕ ธันวาคม ย่อมเป็นวันอุดมมงคลที่อาณาประชาราษฎร์นิกรชนทุกถ้วนหน้า ต่างพากันโสมนัสยินดีด้วยเป็นมงคลดิถีเฉลิมพระชนมพรรษา จัดว่าเป็นวันชาติไทย ครั้นสมเด็จบรมบพิตรพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จสวรรคตล่วงลับไป ย่อมยังให้เกิดความว้าเหว่โศกาดูรพูนเทวษ เพราะเหตุที่ทรงเป็นดั่งบิดาถนอมเลี้ยงบุตร ทรงประพฤติธรรมตามพระบรมพุทโธวาท สมควรแห่งการสักการบูชาของชนทุกชั้น ดังนั้น เพื่อให้กรณียะอันเคยทรงบำเพ็ญเป็นนิพัทธจริยาเนื่องนิตย์ สำเร็จเป็นทักษิณาอย่างดี สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้พระบรมราชโอรส จึงทรงนำพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทและอาณาประชาราษฎร ให้มีจิตสโมสรในธรรม อนุสนธิตามอดีตประเพณี ณ วาระเช่นนี้ จักได้ทรงอาราธนาพระมหาเถระมาถวายพระธรรมเทศนามงคลวิเสส ท่ามกลางมหาสันนิบาตในพระราชฐาน เป็นการศุภมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา มาบัดนี้ สมเด็จบรมบพิตรรัชกาลปัจจุบัน ยังทรงพระราชอนุสรณ์ให้มีการทรงบำเพ็ญ

พระราชกุศลพิเศษถวายสมเด็จพระบรมชนกนาถ แม้มิใช่การเฉลิมพระชนมพรรษาดั่งเคย แต่ย่อมเป็นเครื่องเพิ่มพูนพระบารมีให้ยิ่งใหญ่ เพราะพระพุทธธรรมนี้ย่อมเป็นพลวเหตุเป็นกำลังตักเตือนพระราชหฤทัย ให้ทรงบำเพ็ญปิตุปัฏฐานธรรม และสัมมาปฏิบัติ ทั้งปรัตถประโยชน์อย่างสัตบุรุษ และเพราะพระพุทธธรรมนี้ เป็นคุณสมบัติชักนำให้ประกอบแต่กรณียะอันจะเป็นที่ตั้งแห่งสุขอิฐวิบุลผล เป็นปฐมมงคลเหตุแห่งทศมรัชสมัย อันประเดิมไว้ด้วยพระกตัญญูกตเวทิตาคุณ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชสมภพมายังโลกนี้เมื่อ ๘๙ ปีก่อน เพื่อยังความเกษมสุขแก่มหาชนนิกรให้บังเกิด ทรงรับพระราชภาระในพระราชสถานะประมุขแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ และแห่งราชอาณาจักรไทย ไว้ด้วยกำลังแห่งพระราชกุศลธรรมเป็นอเนกปริยาย ธรรมประการที่ทรงดำรงมั่นไว้ในพระราชหฤทัยสม่ำเสมอเป็นปรกติวัตรแห่งพระราชจริยา คือ ความกตัญญูกตเวที สมดังพระพุทธานุศาสนีรับรองไว้ถึงภูมิธรรมพื้นฐานของความเป็นคนดี ดังรับพระราชทานเชิญมาเป็นนิกเขปบทเบื้องต้นว่า **สปฺปุริโส จ โข ภิกฺขเว กตญฺญู โหติ กตเวที** เป็นต้น

ความว่า ***“ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษย่อมเป็นคนกตัญญูกตเวที ก็ความเป็นคนกตัญญูกตเวทีนี้ สัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเป็นคนกตัญญูกตเวทีทั้งหมดนี้เป็นภูมิของสัตบุรุษ”***

ตามธรรมดา ในการปลูกสร้างบ้านเรือน ปราสาทราชวัง หรือโบสถ์วิหารลานเจดีย์ก็ตาม สิ่งสำคัญยิ่งกว่าช่อฟ้าใบระกาหรือยอดฉัตร ก็คือการวางรากฐาน ถ้าวางรากฐานไว้ดีคือให้มั่นคงแข็งแรง ก็ย่อมจะทานรับน้ำหนักของส่วนบนภาคพื้นเหนือพื้นดินได้ดี และสามารถจะอยู่ได้นานหลายชั่วคน แต่ถ้าการปลูกสร้างที่วางรากฐานเบื้องล่างไว้ไม่ดี บางทีการสร้างยังไม่ทันเสร็จก็พังแล้ว การวางรากฐานการก่อสร้างมีอุปมาฉันใด การวางรากฐานของวิถีชีวิตคนก็มีอุปมัยฉันนั้น

รากฐานคุณธรรมของชีวิตคน ที่จะต่อยอดคุณความดีเป็นประการอื่นๆ ต่อไป คือสิ่งใดเล่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเฉลยไว้แล้วว่า คือความกตัญญูกตเวที แม้เป็นธรรมที่ได้รับการกล่าวถึงอยู่สม่ำเสมอ แต่ในทางปฏิบัติ กลับยังพบว่ามนุษย์ทั้งหลายที่ปรารถนาจะได้ชื่อว่าเป็นคนดี ยังมีลักษณะบกพร่องในธรรมประการนี้ให้เห็นอยู่ทั่วไป ความหมายของ "กตัญญูกตเวที" นั้นได้แก่ บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน วิภาคออกเป็น ๒ กล่าวคือ **กตัญญู** หมายถึง *รู้คุณท่าน* และ **กตเวที** หมายถึง *ตอบแทนหรือสนองคุณท่าน*

ขอรับพระราชทานถวายวิสัชนาว่า ความกตัญญูกตเวทีโดยขอบเขต ยังจำแนกได้เป็น ๒ ระดับ คือ

๑. กตัญญูกตเวทีต่อบุคคลผู้มีคุณความดี หรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัวอย่างหนึ่ง

๒. กตัญญูกตเวทีต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ หรือมีคุณความดีเกื้อกูลแก่ส่วนรวมอีกอย่างหนึ่ง

บุคคลใดระลึกถึงเนืองๆ ซึ่งอุปการคุณ อันบุพการีบุคคลได้กระทำแล้ว ภายหลังกระทำปัจจุปการตอบ ดังรู้สึกเสมอว่าเป็นหนี้ท่าน ไม่ละลืมบุญคุณท่าน ตั้งใจขวนขวายหาใช้หนี้ท่าน บุคคลนั้นชื่อว่า กตัญญู ครั้นบุคคลใดประกาศเปิดเผยให้คนอื่นรู้อุปการะที่บุพการีกระทำแล้วแก่ตน แล้วกระทำการตอบแทน ดั่งว่าเพียรพยายามใช้หนี้ท่าน ไม่ลบหลู่บุญคุณ พากเพียรทำตนให้สมกับเป็นลูกหนี้แห่งบุญคุณท่าน บุคคลนั้นชื่อว่า กตเวที

อันว่า กตัญญูกตเวที ซึ่งเป็นบุคคลควรคู่กับบุพการีนั้นหายากยิ่งนักในโลก เพราะความที่สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้มีอวิชชาความโง่เขลาเข้าห่อหุ้ม ผู้ใดประพฤติได้ ย่อมเป็นที่ยกย่องสรรเสริญของบัณฑิต ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า บุคคลใดไม่ประพฤติเช่นนั้นย่อมชื่อว่าเป็นอกตัญญู ยกตัวอย่างบุคคลที่จะเห็นได้ง่าย คือบุตรธิดา มาระลึกอุปการะของมารดาบิดาที่ทำไว้แก่ตนในกาลก่อนก็มาปรนนิบัติเลี้ยงดูท่านให้ได้รับความสุข กระทำตนอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนอบรมของท่านก็ดี, ประชาชาวเมือง นึกถึงพระเดชพระคุณของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงปกครองให้ได้อยู่ร่มเย็นผาสุกก็ตั้งหน้าประพฤติสุจริตสามัคคี เป็นเหตุให้บ้านเมืองมีความสุขไพบูลย์ยิ่งขึ้น ไม่ก่อการเป็นเสี้ยนหนามในพระราชอาณาเขตก็ดี, สัทธิวิหาริก อันเตวาสิกและศิษยานุศิษย์ ไม่ลืมคุณของอุปัชฌาย์

ครูอาจารย์ เอาใจใส่ดูแลท่านตามสมควร ตั้งตนอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนของท่านก็ดี, พุทธสาวกตลอดจนกัลยาณปุถุชน รู้คุณพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามพระบรมพุทโธวาท เว้นสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นโทษ บำเพ็ญสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นประโยชน์ก็ดี เหล่านี้แลชื่อว่าเป็น กตัญญูกตเวที

แต่บุคคลอันนับว่าเป็นกตัญญูกตเวทีดังรับพระราชทานสาธกขึ้นนี้ ล้วนเป็นผู้น้อยโดยทรงคุณความดีเป็นต้นทั้งนั้น ถ้าจะกล่าวโดยสาธารณะทั่วไปแล้ว มิได้นิยมว่าบุคคลชนิดไร จะเป็นผู้น้อยหรือผู้ใหญ่ คนมีคนจน คนตระกูลสูงต่ำหรือใครๆ ก็ตาม หากได้กระทำการสนองคุณต่อผู้มีอุปการคุณแล้ว ย่อมชื่อว่ากตัญญูกตเวทีทั้งสิ้น เหมือนดั่งอดีตนิทาน ที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงลืมบุญคุณของยาจกเข็ญใจ ที่ได้ถวายน้ำเสวยในคราวที่ทรงอับจนอยู่ในถิ่นกันดาร เมื่อหมู่พลราชบริพารมาทันถึง และได้เชิญเสด็จกลับพระนครแล้ว ก็โปรดให้เชิญรางวัลพระราชทานไปให้คนเข็ญใจนั้นเป็นบำเหน็จความชอบฉะนั้น

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้าพระผู้เสด็จสวรรคตล่วงไป ทรงถึงพร้อมด้วยพระบุพเพกตปุญญตายิ่งใหญ่ คือทรงมีบุญที่สั่งสมมาดี จึงเสด็จพระราชสมภพในที่พระราชโอรสในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก กับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้ทรงเป็นยอดกัลยาณชน ที่มีน้ำพระราชหฤทัยประเสริฐทั้งสองพระองค์

ทรงอบรมบ่มพระอุปนิสัยพระราชโอรสธิดาให้ทรงมีความกตัญญูกตเวทีต่อชาติบ้านเมือง แม้เมื่อขณะประทับอยู่ต่างแดน ก็ไม่ทรงเคยละเลยที่จะพร่ำย้ำให้ครอบครัวของพระองค์ สำนึกหน้าที่ของความเป็นคนไทย และความเป็นเจ้านายในพระบรมราชจักรีวงศ์ ต้องทรงอุทิศพระกำลังทั้งหมดที่มีเพื่อประชาชนชาวไทยเป็นที่สุด ดังที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงพระปรารภไว้ว่า ***"ในครอบครัวของเราความรับผิดชอบเป็นของที่ไม่ต้องคิด เป็นธรรมชาติ สิ่งที่สอนกันอันดับแรกคือ เราจะทำอะไรให้เมืองไทย"***

เหตุฉะนี้ จึงทรงถึงพร้อมด้วยพระบรมราชปณิธานมานับแต่ทรงพระเยาว์ ในอันที่จะทรงสนองคุณต่อปิตุภูมิของพระองค์ด้วยความกตัญญูกตเวทีเป็นเค้ามูล ทรงเชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมบ่มเพาะพระคุณสมบัติอันดีงามของพระบุพการี ทรงจงรักภักดีต่อแผ่นดินไทยเป็นพื้นฐานธรรมชาติแห่งพระราชจรรยา เมื่อทรงพระเจริญขึ้น ก็ทรงบำเพ็ญมาตาปิตุปัฏฐานธรรมถวายสมเด็จพระบรมราชชนกชนนีอย่างมิมีบกพร่อง ทรงเฉลิมพระนามาภิไธยถวายพระเกียรติยศอย่างสูงสุดแด่สมเด็จพระราชบุพการี ทรงประคับประคองอภิบาลสมเด็จพระบรมราชชนนีอย่างลูกที่ดีพึงปฏิบัติต่อมารดามิเคยเหินห่าง ทรงพากเพียรบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทุกวิถีทางเพื่ออาณาประชาชน เฉกเช่นที่สมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชผู้เป็นสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช สมเด็จ

พระบรมปิตุลาธิราช สมเด็จพระบรมอัยกาธิราช สมเด็จพระบรมไปยกาธิราช สืบเรื่อยไปถึงชั้นปฐมวงศ์ ซึ่งทรงพระราชอุตสาหะสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ไว้ ได้ทรงบำเพ็ญสืบเนื่องมา เป็นราชเนติแบบอย่าง ด้วยพระกตัญญูกตเวทิตาธรรมย้ำเตือนพระราชหฤทัยอยู่เสมอ

เมื่อย้อนพินิจถึงค่ำวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ อันเป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงรับเชิญเสด็จขึ้นทรงราชย์เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สืบสนองพระองค์สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระอัฐมรามาธิบดินทร ท่ามกลางความตระหนกเสียขวัญ แลในวันนั้นกลับยังทรงเปี่ยมด้วยพระสติ มีพระวิสารทมโนแกล้วกล้า สำแดงความในพระราชหฤทัย ด้วยพระราชสัจวาจาและพระราชจริยาการอันลึกซึ้งตรึงตรา ตามความตอนหนึ่งในคำกราบบังคมทูลพระกรุณาของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธ์ยุคล ในนามพระบรมวงศานุวงศ์ เมื่อการพระราชพิธีรัชดาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๑๔ ว่า

"...เมื่อ ๒๕ ปีโพ้น ต่อหน้ามหาสมาคม กอปรด้วยประธานสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ พระราชาพระองค์หนึ่งตรัสมีความโดยสังเขปว่า ***'ข้าพเจ้าขอขอบใจที่ได้มอบราชสมบัติให้ ข้าพเจ้าจะทำทุกอย่างเพื่อประเทศชาติ และเพื่อความผาสุกของประชาชน อย่างเต็มความ***

สามารถ ขอให้ท่านจงช่วยร่วมกันทำดังกล่าว' แล้วก็เสด็จก้าวไปจากมหาสมาคมนั้น ครั้นแล้วก็ทรงหันกลับมาใหม่ ตรัสอย่างหนักหน่วงว่า ***'และด้วยใจสุจริต'*** พระมหากษัตริย์พระองค์นั้น คือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ดวงมณี ดวงประทีป และดวงใจของปวงชนชาวไทย

พระราชกระแสรับสั่งและสีพระพักตร์ตอนที่รับสั่ง เป็นที่ซาบซึ้งจับจิตและตื้นตันใจผู้ที่มีวาสนาได้เห็นได้ฟัง อย่างยากยิ่งที่จะพรรณนาให้ถูกต้องได้ เพราะว่า ประการแรก ขณะนั้นทรงมีพระชนม์เพียง ๑๘ พรรษา อีกทั้งขณะนั้นเป็นยามที่ตื่นตระหนกและยามเศร้าหมองอย่างสุดที่พระมหากษัตริย์หรือบุคคลใดจะพึงกำลังเผชิญในชีวิต อีกทั้งเป็นกาลเวลาที่บ้านเมืองกำลังปั่นป่วน มิอาจที่จะทรงทราบหรือทรงเดาได้ว่าเหตุการณ์ภายในประเทศต่อไปแม้เพียงในชั่วโมงข้างหน้าวันหน้าจะเป็นอย่างไร

ประการที่สอง พระราชกระแสและพระสุรเสียง ตลอดจนสีพระพักตร์ในขณะรับสั่งนั้น แสดงถึงความจริงจัง ความแน่ชัดและความเด็ดขาด เห็นได้ชัดว่า เป็นพระราชกระแสรับสั่งที่มาจากเบื้องลึกสุดของพระราชหฤทัย จึงเป็นพระราชปฏิญาณที่แน่นอนและเด่นชัด และเห็นได้ว่าเป็นพระราชดำรัสที่รับสั่งโดยที่มิได้ทรงตระเตรียมหรือเขียนไว้ก่อน...”

ดังนี้ ย่อมเป็นพระราชคุณสมบัติอันเป็นพยานว่าพระบาทสมเด็จพระมหาราชเจ้าพระองค์นั้น ทรงถึงพร้อมด้วยความสำนึก

กตัญญูต่อประเทศชาติและสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าเป็นสำคัญ จึงทรงมุ่งมั่นในพระราชธรรมนำหน้าเป็นทางแห่งพระราชจริยาและพระราชกิจจานุกิจมาจนตลอดพระชนมชีพ เฉกเช่นที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชดำรัสรับรองน้ำพระราชหฤทัยของสมเด็จพระราชสวามีไว้ ว่า

"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสอนตลอดมาว่าแผ่นดินนี้มีคุณ มีบุญคุณแก่ชีวิตของพวกเรามากมายนัก เพราะฉะนั้น ชีวิตที่เกิดขึ้นมานี้อย่าได้ว่างเปล่า จงตอบแทน ให้รู้สึกตัวเสมอว่าเป็นหนี้บุญคุณ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบรมราชาภิเษก เมื่อพระชนมายุ ๒๒ พรรษา ก็ได้ทรงเฉลิมพระมหาพิชัยมงกุฎต่อพระพักตร์พระสยามเทวาธิราชเจ้า แล้วก็ทรงกล่าวคำปฏิญาณว่าเราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรมะ โดยยุติธรรม โดยที่พิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว ว่าควรจะปฏิบัติตัวอย่างไร ในภาวะอย่างไร"

"...และบัดนี้ ข้าพเจ้าจึงได้เชื่อว่าที่ประชาชนแสดงความจงรักให้เห็นนั้นเป็นจริงใจทั้งสิ้น อันนี้เป็นอันหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่า เราต้องตอบแทนความรักของประชาชนด้วยการกระทำมากกว่าคำพูด ทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จะบำบัดความทุกข์ของเขา เพราะเขาเป็นหลักพึ่งพาของพระมหากษัตริย์ตลอดมา ประชาชนเป็นมิตรของพระมหากษัตริย์ มิตรนี่ให้ความหมายที่แท้จริงคือผู้ที่เอื้อเฟื้ออย่างกว้างขวาง คอยเอื้อเฟื้อ

เผื่อแผ่ ช่วยเหลืออย่างลึกซึ้งกว้างขวาง และพระมหากษัตริย์ก็ไม่เป็นภัยแก่ประชาชน"

"...ทั้งพระองค์เอง ทั้งข้าพเจ้า และลูกที่เกิดมา เกิดมาในแวดวงความรักความดูแลของประชาชน ทรงย้ำว่า ลูกที่ดีจะต้องถือตามพ่อแม่ มีความกตัญญูกตเวทีต่อชาติบ้านเมือง"

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามสมตามพระปฐมบรมราชโองการอย่างบริบูรณ์แล้วตลอดพระชนมชีพ ทรงมี **"ศีล"** อันหมายถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยตามพระราชสถานะ แห่งความเป็นพระมหากษัตริย์ ที่เรียกว่า **"ทศพิธราชธรรม"** บริบูรณ์ครบถ้วนทั้งสิบประการไม่มีบกพร่อง ยังให้ทรงรุ่งเรืองไพโรจน์ ทรงแปรเปลี่ยนความมืดมนอนธการให้เป็นแสงสว่างเรืองรองของประชานิกรไทย ขจรขจายไปสู่สังคมโลก สมดังพระพุทธภาษิตที่ว่า **ปณฺฑิโต สีลสมฺปนฺโน ชลํ อคฺคีว ภาสติ** *บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมรุ่งเรืองเหมือนไฟสว่าง ในที่ทุกสถาน*

พระบรมวงศานุวงศ์ เสวกามาตย์ราชบริพาร สมณพราหมณาจารย์ และอาณาประชาราษฎร์ผู้ได้อาศัยพระบรมโพธิสมภารเป็นที่พึ่งพำนักมาเนิ่นนาน จึงพึงตั้งตนไว้ในที่ **"กตัญญูกตเวที"** ต่อพระองค์ผู้ทรงเป็น **"บุพการี"** ***ด้วยการสืบสานพระบรมราชปณิธานต่อประทีปแห่งพระปัญญาญาณ ต่อสายธารแห่งพระมหากรุณา***

ให้ทรงค่าความสว่างไสวครอบคลุมทั่วแผ่นดินไทยสืบไปอย่าให้ดับสูญ ให้ความกตัญญูรู้คุณในหัวใจของคนไทยทุกคน หยั่งดำรงคงเป็นฐาน ดลบันดาลราชอาณาจักรนี้ ให้มีหลักมั่นมิหวั่นสะเทือน ดั่งเสาเขื่อนและรากศิลาสำหรับปลูกคุณธรรมความดีงาม ต่อยอดความซื่อสัตย์สุจริต ความสมัครสมานสามัคคี ให้มีคุณดั่งกำแพงฝาแน่นหนากันภัย เหมือนหลังคาที่มุงไว้ดีเพื่อป้องกันแดดคุ้มฝน ให้ไทยรัฐมณฑลอันเปรียบดั่งเรือนหลังใหญ่ มีไตรรงค์เฉลิมขวัญเป็นสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ที่มั่นคงอยู่ตราบนิจนิรันดร หากเป็นไปได้ฉะนี้ ย่อมเป็น “มงคลวิเสส” เฉลิมพระบารมี ถวายพระบาทสมเด็จพระบรมกษัตริย์ผู้เสด็จสวรรคตไปแล้วนั้น ตามพระราชปรารถนา ดุจมงคลวิเสสกถา บูชาพระเดชพระคุณในกาลก่อนฉะนั้นแล

อิมินา กตปุญฺเญน ด้วยอำนาจพระราชกุศลทักษิณานุ-ประทานกิจ ในอภิลักขิตสมัยคล้ายวันพระบรมราชสมภพ จงสำเร็จเป็นบุญนฤธิแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ให้ทรงเจริญพระราชฤทธิ์มหิทธานุภาพเอิบอาบด้วยความปลาบปลื้ม พระราชหฤทัยทุกประการ เสด็จสถิตเป็นประธานแห่งสยามรัฏฐิกเทพดา ในไตรทิพยมหาราชอุปบัติภพ ต้องตามพระราชปรารภที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบรมราชโอรส ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญ

เป็นพระบรมราชูทิศเพิ่มพูนพระบารมีธรรมถวายสมเด็จพระบรมชนกนาถ โดยพระฐานนิยมทุกประการ

รับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในกตัญญูกตเวทิตากถา ยุติลงด้วยประการฉะนี้.

ขอถวายพระพร

พระธรรมเทศนา พุทธคุณกถา

ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลปัณรสมวารพระบรมศพ

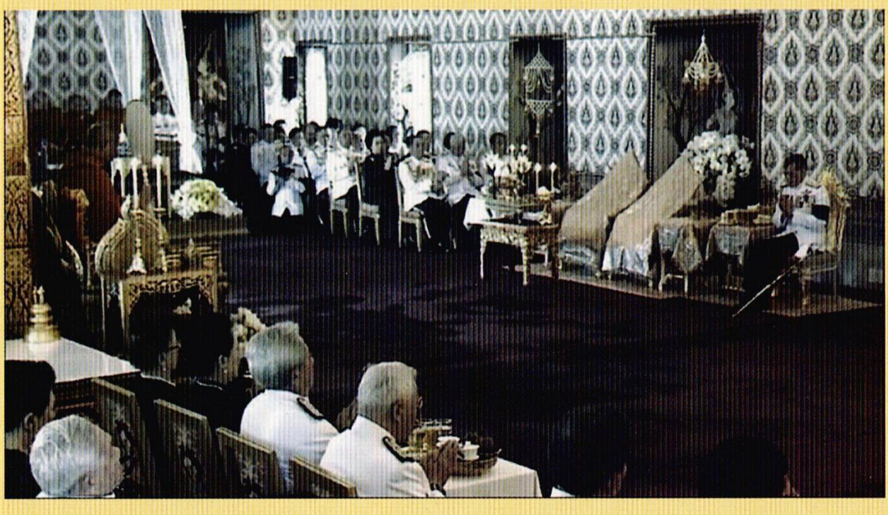
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง

วันศุกร์ที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ เวลา ๑๒.๐๐ น.

พระพรหมมุนี (อคฺคชิโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

รับพระราชทานถวายวิสัชนา

พระธรรมเทศนา พุทธคุณกถา
ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลปัณรสมวารพระบรมศพ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง
วันศุกร์ที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ เวลา ๑๒.๐๐ น.
พระพรหมมุนี (อคฺคชิโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
รับพระราชทานถวายวิสัชนา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท สุขา สทฺธมฺมเทสนา
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานํ ตโป สุโขติ.

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ใน พุทธคุณกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี อนุรูปพระราชกุศลบุญราศีทักษิณานุประทานกิจ ซึ่งสมเด็จบรมบพิตรสยามมกุฎราชกุมาร ทรงบำเพ็ญอุทิศถวายสมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เนื่องในปัณรสมวารแห่งการเสด็จสวรรคต เป็นไปตามนัยที่สมเด็จพระบรมสุคตบรมศาสดาตรัสอนุศาสน์ไว้ว่า **ภูมิ เว สปฺปุริสานํ กตญฺญูกตเวทิตา** *ความ*

กตัญญูกตเวทีเป็นพื้นภูมิของคนดี ด้วยเหตุที่สมเด็จบรมบพิตร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จสวรรคตล่วงลับไป ย่อมยังให้เกิดความว้าเหว่อ้างว้างใจของมหาชนทั่วหน้า เพราะพระองค์ทรงเป็นเทวดาผู้อนุเคราะห์ประชาชน ดั่งบิดาถนอมเลี้ยงบุตร ทรงประพฤติธรรมตามพระบรมพุทโธวาท สมควรที่สมมติแห่งเทวดา ควรเป็นที่เคารพสักการบูชาของชนทุกชั้น ดังนี้ เพื่อให้กรณียะอันเนื่องในพระบรมศพ สำเร็จเป็นทักษิณาอย่างดี สมเด็จบรมบพิตร สยามมกุฎราชกุมาร จึงทรงนำพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองพระบาท และอาณาประชาราษฎร ให้มีจิตสโมสรในธรรม ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตามลำดับวัน อันเป็นเครื่องเพิ่มพูนพระบารมี เพราะพระพุทธธรรมนี้ย่อมเป็นพลวเหตุแห่งพลังตักเตือนพระราชหฤทัย ให้ทรงบำเพ็ญ ปิตุปัฏฐานธรรมและสัมมาปฏิบัติ ทั้งปรัตถประโยชน์อย่างสัตบุรุษ และเพราะพระพุทธธรรมนี้ เป็นคุณสมบัติชักนำให้ประกอบแต่กรณียะอันจะเป็นที่ตั้งแห่งสุขอิฐวิบุลผล ทำสัตบุรุษบุคคลผู้เรียบร้อยให้ได้ชื่อว่าดำรงไว้ซึ่งคุณาลังการโดยสมควร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชสมภพมายังโลกนี้เมื่อ ๘๙ ปีก่อน เพื่อยังความเกษมสุขแก่มหาชนนิกรให้บังเกิด ทรงเป็นพระผู้กู้วิกฤตให้บ้านเมืองกลับมาเป็นที่พึ่งพำนักได้ ในยามสุขทรงพากเพียรประคับประคองและเพิ่มพูนให้สุขประโยชน์ยิ่งไพบูลย์ ในยามทุกข์ทรงปลุกปลอบและ

ดำเนินพระบรมราโชบาย ขยายผลแห่งพระราชกรณียกิจเพื่อบำบัดทุกข์ให้ปลาสนาการไปจากแผ่นดิน แม้พระองค์เสด็จอุบัติมาในขัตติยราชตระกูลอันประเสริฐ เสด็จสถิตในพระราชสถานะประมุขแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ และแห่งราชอาณาจักรไทย พรั่งพร้อมด้วยพระบรมเดชานุภาพตามพระบรมขัตติยราชอิสริยยศ แต่กลับมิได้ทรงมัวเมาในพระราชลาภ มิได้ทรงลุ่มหลงในความเกษมสำราญเฉพาะพระองค์เป็นประมาณ กลับทรงเสียสละกำลังพระวรกาย พระราชหฤทัย พระราชทรัพย์ พระสติปัญญา บรรดามีที่พระองค์จะทรงทุ่มเทลงไปได้อย่างมิรู้หยุด เพื่อชุบชีวิตมนุษย์สัตว์ หรือแม้แต่พืชพรรณธัญญาหารอันใกล้อันตรธานสูญสลายให้กลับฟื้นคืน เพื่อโอบอุ้มคนล้มลุกคลุกคลานให้มีกำลังแกร่งกล้ามาหยัดยืนต่อไป เพื่อแก้ไขบรรเทาอุปสรรคปัญหาสารพัดโดยพระปรีชาญาณ ทรงบริบูรณ์ด้วยพระ “มหาปณิธาน” เยี่ยงจรรยาแห่งพระโพธิสัตว์ ซึ่งมุ่งจะรื้อขนสรรพสัตว์ให้ล่วงพ้นจากกองทุกข์ที่ห่อหุ้ม มุ่งจะพลิกแผ่นดินที่แห้งแล้งเพราะความเขลาขลาด ให้ชุ่มชื้นด้วยหยาดธารแห่งปัญญา ทรงมุ่งมั่นบากบั่นทุกสถาน ด้วยอานุภาพแห่งพระมหากรุณาเป็นที่ตั้ง ทรงหวังเพียงเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม ฉายภาพงามเป็นแสงสว่างตระการไปสู่ชาวโลกทั้งมวลด้วย การที่ทรงช่วยเหลือสรรพชีวิต เป็นเป้าหมายแห่งพระราชกรณียกิจฉะนี้ เป็นการสั่งสม “พระบารมี” ให้เพิ่มไพบูลย์ขึ้นมิเว้นวัน ครั้นพระบารมีทั้งนั้นบริบูรณ์เต็มรอบขึ้นเมื่อไร

พระโพธิสัตว์เจ้าจอมไทยพระองค์นี้ ย่อมเสด็จสถิตในพระราชสถานะที่สูงส่งยิ่งกว่าจอมจักรพรรดิราช ยิ่งกว่าเทวะผู้ทรงมหิทธิอำนาจทั้งปวงในสากล

คำว่า "บารมี" ตามที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญมาหลายอสงไขยแสนกัป ก่อนจะเสด็จอุบัติมาตรัสรู้ในพระชาติสุดท้ายนั้น มีความหมายลึกซึ้งเป็นอย่างยิ่ง ด้วยบารมีแปลว่า เลิศ ประเสริฐ อย่างยิ่ง หมายถึงภูมิธรรมที่เป็นความดีในจิตใจที่สั่งสมเพิ่มเติมให้ยิ่งๆ ขึ้นอยู่เสมอ จนถึงขั้นบริบูรณ์ได้ในที่สุด เพื่อถึงซึ่งความพ้นทุกข์ที่เรียกชื่อว่าฝั่งพระนิพพาน บารมีจึงเปรียบดั่งเรือข้ามฟากไปสู่ฝั่งแห่งบรมสุขนั้นเอง

นับแต่โบราณกาล ตามคติทางพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์คือพระโพธิสัตว์ผู้เสด็จอุบัติมาทรงบำเพ็ญบารมีบนมนุษยโลกด้วยทรงปรารถนา "พุทธภูมิ" เพื่อนำพาสรรพสัตว์ให้สิ้นทุกข์ เหตุฉะนี้ ถ้อยคำเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ไทยจึงมีคำว่า "พุทธะ" หรือนัยใกล้เคียงประกอบอยู่ด้วยเสมอ ทั้งในราชประเพณีและราชาศัพท์ เช่น ข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า พระบรมโพธิสมภาร พุทธางกูร เป็นต้น คติเช่นนี้ หากเทียบพิเคราะห์กับพระราชจรรยานุวัตรแห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ย่อมเป็นเรื่องง่ายดายสำหรับคนไทยทุกหมู่เหล่า ที่จะเชิญพระราชจรรยาอันประเสริฐ มาสอดคล้องกับการบำเพ็ญพระบารมีของพระโพธิสัตว์ ด้วยได้เล็งเห็นเด่นชัดในพระราชคุณูปการมาโดยตลอด

๗ ทศวรรษแห่งการบำเพ็ญพระบารมี

ครั้นพระโพธิสัตว์พระองค์ใดๆ ทรงบำเพ็ญพระบารมีเต็มรอบบริบูรณ์ ก่อนถึงพระชาติสุดท้ายแห่งความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามพุทธประเพณีจะเสด็จอุบัติคืนสู่ทิพยภาวะบนสวรรค์ชั้นดุสิต รอถึงกาลสมัยอันสมควรจะเสด็จลงมาสู่มนุษยภูมิเพื่อประสูติ และตรัสรู้ต่อไป การเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมยังให้เกิดสุข สมตามพระพุทธพจน์ ดังได้รับพระราชทานเชิญขึ้นเป็น นิกเขปบท ว่า

สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท สุขา สทฺธมฺมเทสนา
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานํ ตโป สุโข.

ความว่า *"ความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายยังให้เกิดสุข การแสดงพระสัทธรรมยังให้เกิดสุข ความพร้อมเพรียงแห่งหมู่ยังให้เกิดสุข ความเพียรของผู้มีความพร้อมเพรียงกันทั้งหลายยังให้เกิดสุข"* ดังนี้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้เสด็จดับขันธปรินิพพานจากโลกนี้ไปแล้วนับพันๆ ปี จนบัดนี้ไม่มีใครทราบได้ว่าพระรูปพระโฉมของพระองค์ที่แท้จริงเป็นอย่างไร แต่เหตุใดเราทั้งหลายยังรู้สึกผูกพันกับพระพุทธเจ้าเหมือนกับว่าเคยเห็นพระองค์ คล้ายกับว่ายังมีพระชนม์อยู่ เมื่อคิดถึงพระองค์ขึ้นมาทีไร ก็ทำให้รู้สึกมีกำลังใจ คลายจากความรู้สึกไม่ดีต่างๆ กลับกลายเป็นรู้สึกอิ่มเอิบใจขึ้นมาทุกที

ขอรับพระราชทานถวายวิสัชนาว่าเป็นเพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้มีพระคุณมากมายมหาศาล ความดีงามและความเป็นยอดที่เป็นลักษณะพิเศษ ยังคงติดอยู่ในความทรงจำ ไม่สามารถสูญหายไปได้ง่ายๆ แม้ว่าพระวรกายของพระองค์จะสิ้นสลายไปแล้วก็ตาม และพระคุณของพระองค์นี้เองที่เป็นเครื่องป้องกันซึ่งทรงฝากไว้ให้พวกเราได้ใช้รับมือกับภยันตรายทั้งปวง

พระพุทธเจ้านั้นทรงพระคุณเกินกว่าจะพร่ำพรรณนาได้หมด ใครต่อใครจึงยังชื่นชมสรรเสริญพระองค์ไม่ได้ขาดเลยเป็นเวลากว่าสองพันกว่าปีแล้ว เป็นเพราะทรงรู้จักฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ จนประสบความสำเร็จทางจิตใจ มีพระคุณพิเศษเหนือกว่าคนทั่วไป ที่เรียกว่า "พระพุทธคุณ" เป็นสภาวะพิเศษจำแนกได้ ๙ ประการ ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น ๓ ประการ ได้แก่ สติปัญญา ความบริสุทธิ์ และความกรุณา

ประการแรก คุณแห่งสติปัญญาอันเลิศล้ำของพระพุทธเจ้าเรียกว่า **พระปัญญาคุณ**

พระปัญญาคุณ ของพระพุทธเจ้าคือปัญญาแห่งการตรัสรู้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจนในทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ที่น่ามหัศจรรย์ เป็นความรู้อย่างยอดเยี่ยม ได้แก่ ความรู้เรื่องอริยสัจสี่ หรือความจริงอย่างประเสริฐ ๔ ประการ กล่าวคือ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ คือทุกข์, เหตุแห่งความทุกข์ คือสมุทัย, ความดับทุกข์ คือนิโรธ และหนทางดับทุกข์ คือมรรค

พระพุทธเจ้าทรงอุดมไปด้วยเหตุผล ทรงพร่ำสอนว่าเมื่อคนเรามีความทุกข์คือความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ รู้สึกอึดอัดคับข้องใจ เป็นอาการที่ทนได้ยากแล้ว ก็ต้องมองหาที่ต้นเหตุแห่งทุกข์ เมื่อมองหาสาเหตุพบแล้ว จากนั้น ก็คิดถึงทางดับทุกข์ว่าต้องทำอย่างไรต่อไปถึงจะแก้ทุกข์ได้ เมื่อเห็นหนทางแล้วจงเดินไปตามหนทางนั้น แล้วผลที่สุดก็จะพบกับความดับทุกข์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงบริบูรณ์ด้วยพระปัญญาคุณ ทรงพระปรีชาสามารถในศิลปวิทยาหลากหลายสาขา ทรงเป็นนักปราชญ์ในทุกแขนงทั้งด้านวิทยาศาสตร์สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ยากจะหาบุคคลใดในโลกเสมอเหมือน กระแสพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท และแนวพระราชดำริที่พระราชทานไว้เพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมือง ตลอดจนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร ประมวลรวมแล้วได้นับพันๆ โครงการนับหมื่นๆ เรื่อง ทรงใคร่ครวญศึกษาอย่างรอบคอบถึงเหตุแห่งทุกข์ย่อมทรงทราบว่าทุกข์ของราษฎรนั้นเกิดจากเหตุใด จึงพระราชทานมรรควิธีเป็นวิถีทางที่จะก้าวพ้นความทุกข์นั้น ก่อให้เกิดนิโรธ คือความดับทุกข์ปรากฏขึ้นได้ในชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน เป็นไปบนหนทางอย่างอริยสัจสี่ที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงค้นพบในการตรัสรู้ พระปัญญาบารมีสอดส่องตลอดทั่วถึงปานฉะนี้ ทำให้ทรงเป็นพลังแห่งแผ่นดินสมพระบรมนามาภิไธย และพระปัญญาพละดั่งนี้เอง ที่ทำให้ทรงได้รับยกย่องจากบรรดาพระราชาธิบดีทั้ง

โลกว่าทรงเป็นมหาราชาธิราช สมพระราชสถานะ **"ปรมราชาธิราชา"** พระราชาผู้ทรงเป็นใหญ่ยิ่งกว่าพระราชาผู้ประเสริฐ

ประการที่สอง คุณแห่งความบริสุทธิ์สะอาดของพระพุทธเจ้า เรียกว่า **พระบริสุทธิคุณ**

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ มีพระปัญญาคุณเป็นแสงสว่างขจัดความมืด คือความไม่รู้อันก่อให้เกิดทุกข์แล้ว พระองค์จึงทรงมีความบริสุทธิ์ผุดผ่องทั้ง กาย วาจา และใจ ทรงพ้นจากกิเลส คือสิ่งที่เศร้าหมองและสิ่งที่ทำให้รู้สึกเศร้าหมองได้อย่างสิ้นเชิง ทรงทราบว่าต้องคิด พูด และทำอย่างไร ถึงจะเป็นประโยชน์และไม่ทำให้ทั้งตนเองและคนอื่นเศร้าหมอง ทรงมีจิตใจสะอาด ฉะนั้น ไม่ว่าต่อหน้าหรือลับหลัง พระองค์ไม่ทรงทำความชั่ว ไม่ทรงคิดร้าย พูดร้าย หรือทำร้ายใคร พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้พุทธสาวกคิด พูด และทำแต่ความดี และพระองค์เองก็ทรงทำอย่างนั้นเป็นตัวอย่างได้อย่างสมบูรณ์แบบด้วย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงบริบูรณ์ด้วยพระบริสุทธิคุณ ด้วยเหตุที่พระราชกิจการงานที่ทรงบำเพ็ญให้เป็นไปนั้น ปราศจากมลทินโทษ ทรงมุ่งหมายประโยชน์ใหญ่ของส่วนรวมเป็นสำคัญ มิใช่เพื่อลาภ ยศ สรรเสริญ สุขของส่วนพระองค์ น้ำพระราชหฤทัยของพระองค์ใสบริสุทธิ์ดั่งรัตนะอันประเสริฐ ไม่ว่าต่อหน้าหรือลับหลัง ทรงเสมอต้นเสมอปลายในพระราชธรรมไม่บกพร่องบิดพลิ้ว ไม่มีความหยาบกระด้างหรือ

หม่นมัวกลั้วด้วยจิตประทุษร้ายแฝงอยู่ในน้ำพระราชหฤทัย ดังที่สมเด็จบรมบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เคยพระราชทานสัมภาษณ์ถึงพระราชจริยาของสมเด็จพระราชสวามีไว้ว่า

“พระเจ้าอยู่หัวนี่ แม้แต่อยู่ลำพัง ไม่เคยเห็นท่านเคยรับสั่งอะไรที่ไม่ควร ไม่เคยโปรดเลยที่จะว่าใคร นินทาใคร ท่านไม่มีเลย ท่านไม่ชอบวิพากษ์วิจารณ์ใครเลย แม้แต่อยู่ลำพังนี่ ท่านก็จะพูดสิ่งที่สร้างสรรค์ทั้งนั้น ท่านจะสนุก อย่างเรื่องดนตรี เรื่องเรือใบ ตอนนี้ท่านก็สนุกกับการพัฒนา ท่านก็พูดแต่พัฒนาในแผนที่ของท่าน ท่านไม่รับสั่งเรื่องที่ไปกระทบหรือไปใส่ร้ายหรืออะไรกับใคร” ดังนี้

ประการที่สาม คุณแห่งความกรุณาของพระพุทธเจ้า เรียกว่า **พระมหากรุณาคุณ**

พระพุทธเจ้าทรงมีความกรุณาสงสารสัตว์โลกที่ตกอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์ ทรงปรารถนาจะให้เขาเหล่านั้นได้พ้นทุกข์ จึงทรงประกาศเผยแผ่พระธรรม เทศนาสั่งสอนทางพ้นทุกข์แก่สัตว์โลกทั้งหลาย นับเป็นพระมหากรุณาคุณอย่างล้นเหลือ เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้อริยสัจสี่ อันเป็นแสงสว่างแห่งพระปัญญาคุณแล้ว ก็ไม่ได้ทรงปิดบังอำพรางไว้แต่ผู้เดียว แต่กลับทรงพระกรุณาเสด็จไปโปรดแนะนำวิธีพ้นทุกข์ให้แก่ชาวโลก ให้รู้หนทางชีวิตที่พึงดำเนิน ให้รู้จักทางเสื่อมแห่งชีวิตที่ควรงดเว้น และให้รู้

วิธีปฏิบัติเพื่อพ้นจากความทุกข์อย่างถาวร จนถึงความสุขอย่างยิ่งที่เรียกว่า "พระนิพพาน" ตลอดเวลา ๔๕ ปี นับแต่หลังจากตรัสรู้เพียงไม่กี่วัน จนถึงวันสุดท้ายที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็ไม่ได้เว้น

การสั่งสอนพระธรรมแก่ชาวโลกนั้น ไม่ใช่เรื่องสะดวกสบาย พระองค์ต้องเสด็จไปในท้องถิ่นต่างๆ ทั้งในเมืองและในชนบทห่างไกล ไม่ว่าหนทางยากลำบากเพียงใดก็ทรงมุ่งมั่นเสด็จไปเพื่อประโยชน์สุขของคนหมู่มาก นอกจากนี้ยังทรงใช้วิธีการต่างๆ นานาเพื่อให้คนแต่ละคนที่มีพื้นฐานทางสติปัญญาต่างกัน สามารถเข้าใจธรรมะของพระองค์ได้อย่างถ่องแท้ หากไม่มีพระมหากรุณาคุณประจำพระทัยแล้ว ก็คงประทับเสวยสุขแห่งความหลุดพ้นจากห้วงทุกข์อยู่ลำพังพระองค์เดียว ชาวโลกทั้งหลายก็ไม่อาจรู้พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ได้เลย หมายความว่าชีวิตของเราก็จะมืดมนไร้หนทางแห่งปัญญาที่จะพ้นจากห้วงทุกข์ได้อย่างถาวร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงบริบูรณ์ด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันไพศาลเหลือคณานับ ทรงยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างได้เพียงเพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกร ดังที่เคยมีพระราชกระแสกับพระเถระ ที่ทรงอาราธนาเข้าไปสนทนาธรรมตามที่มีพระราชอัธยาศัยโน้มไปในทางการปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอ ว่าในขณะก่อนจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกิจแต่ละที่นั้น บางทีมีข่าวลือว่ามีคนคิดจะปลงพระชนม์พระองค์และสมเด็จพระบรมราชินีนาถโดยเสี่ยงเอาชีวิตเข้าแลกชีวิต

สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าพระองค์นั้น กลับมีพระราชดำรัสว่า *“ถ้าเราไม่ไป ก็จะกลายเป็นผู้แพ้หากข่าวนี้เป็นข่าวจริง แต่ถ้าเป็นข่าวลือ เราก็จะเป็นผู้แพ้มากขึ้น เพียงแค่เขาออกข่าวนิดเดียว เราก็กลัวกันเสียแล้ว”*

แสดงให้เห็นถึงน้ำพระราชหฤทัยของพระองค์ว่าใสพิสุทธิ์ด้วยอานุภาพแห่งความกรุณา เป็นแก้วมณีที่แกร่งกล้าสว่างไสว พระองค์มีพระราชดำริว่าการทุกอย่าง เมื่อพระองค์ทรงทำดีแล้วคือเพื่อสงเคราะห์ปวงประชากรด้วยความเมตตากรุณา พระราชกิจที่พระองค์ทรงกระทำ ไม่ได้ทรงกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนพระองค์ แต่ทำเพื่อประชาชนทุกคน ทุกชั้น ทุกวัย จึงทรงตัดสินพระราชหฤทัยว่า ถ้าหากพระองค์จะต้องสวรรคตเพราะเหตุแห่งการกระทำความดี พระองค์ก็ทรงพร้อม

ขอรับพระราชทานสาธก ยกขึ้นเป็นเรื่องเตือนสติแก่คนไทยทั้งหลายให้ได้คิดว่า จะมีใครเล่าที่ยอมเสียสละได้แม้กระทั่งชีวิตของตนเอง เพื่อสรรค์สร้างสันติสุขให้บังเกิดมีขึ้นแก่คนอื่นที่ไม่ใช่แม้กระทั่งประยูรญาติสนิทชิดใกล้ จะมีใครเล่าที่ยอมสละหยาดเหงื่อกำลังแรงกายแรงใจ ยอมทุกข์ยากลำบากแสนสาหัสทุกสิ่งอย่างไม่มีวันหยุดพัก นับแต่นาทีแรกเมื่อเจ็ดสิบปีก่อน จนถึงนาทีสุดท้าย เพื่อบันดาลความงอกงามร่มเย็นให้บังเกิดแก่ส่วนรวม ทั้งที่ในทางความจริง หากมิได้กระทำถึงขนาดนั้นก็ไม่มีใครตำหนิว่า จะมีใครเล่าที่คิดแต่เรื่องจะแก้ปัญหาความ

ทุกข์ยากของสรรพชีวิตน้อยใหญ่อยู่ทุกลมหายใจเข้าออก **เมื่อมีใครถามถึงว่าท่านมีความสุขที่สุดในเวลาใด กลับได้คำตอบว่าเมื่อแก้ปัญหาเรื่องดิน เรื่องน้ำ เรื่องความยากจน เรื่องการศึกษา การสาธารณสุข และการสังคมสงเคราะห์ต่างๆ ให้แก่มหาชนทั้งหลายได้สำเร็จ**

ห้วงน้ำพระราชหฤทัยกรุณาของพระมหากษัตริย์เจ้าพระองค์นี้ไพศาลไม่มีขอบคั่น ไม่มีเขตประมาณ ไม่มีที่สิ้นสุด อาณาประชาราษฎรสามารถวิดวักตักตวงดื่มกินเลี้ยงชีวิตได้เสมอมา ทรงเป็นมหาชลาศัย ที่ยังประโยชน์อย่างยิ่งใหญ่ให้เอิบอาบเป็นความปลาบปลื้มของมหาชนชาวสยาม ทรงเป็นประทีปสว่างไสวงดงามด้วยพระปัญญาบารมี ขจัดความมืดบอดในชีวิตด้วยทฤษฎี แนวทางและแบบอย่างที่ได้พระราชทาน ทรงบริสุทธิ์สง่างามด้วยพระราชจริยาการอันเพียบพร้อมด้วยธรรมะของธรรมิกราชา ทรงบำเพ็ญพระบารมีมาอย่างอเนกอนันต์เหลือจะพรรณนา แม้เสด็จสวรรคตล่วงลับไป แต่พระราชคุณูปการย่อมยังปรากฏยั่งยืนอยู่ ให้พสกนิกรได้รำลึกถึงและเจริญรอยตาม ประดุจพุทธบริษัทยังตามรำลึกถึงพระพุทธคุณและเฝ้าบูชาพระพุทธเจ้าอยู่มิเสื่อมซาเหมือนดั่งว่ายังทรงดำรงพระชนม์อยู่

ไม่ว่าจะทรงบำเพ็ญพระราชกรณียะด้วยพระ "มหาปณิธาน" ปรารถนาพุทธภูมิหรือไม่ก็ตามที ไม่อาจมีใครล่วงรู้ถึงน้ำพระราชหฤทัย แต่สิ่งที่ปรากฏแก่ดวงตาและดวงใจพสกนิกร คือทรงดำรง

พระชนมชีพด้วยพระ "มหาจริยา" เป็นพระโพธิสัตว์ของคนไทยและของมนุษยโลก อย่างมิมีสิ่งหนึ่งประการใดต้องสงสัยเคลือบแคลง จึงควรที่ชาวไทยจักสำแดงความภักดี โดยรู้รักสามัคคีปรองดองกัน และพากเพียรบำเพ็ญกรณียกิจตามหน้าที่ของตนเพื่อยังประโยชน์สุขให้บังเกิดทั่วราชอาณาจักร ด้วยความซื่อสัตย์จงรักสุจริต น้อมถวายเป็นพระบรมราชูทิศ สมดังพระพุทธพจน์และสมดังพระนวมินทราชปณิธาน

ยทา จ พุทฺธา โลกสฺมึ อุปฺปชฺชนฺติ ปภงฺกรา
เต อิมํ ธมฺมํ ปกาเสนฺติ ทุกฺขูปสมคามินํ.

"เมื่อพระพุทธเจ้า ผู้ทำความสว่างเกิดขึ้นในโลก พระองค์ย่อมประกาศธรรมสำหรับดับทุกข์นี้" ฉันใด สมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้าพระองค์นั้น ทรงทำความสว่างให้เกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทย พระองค์ทรงประกาศพระราชธรรมจริยาให้ปรากฏ เป็นหนทางที่พสกนิกรจะเจริญรอยพระยุคลบาทตลอดไปเพื่อการดับทุกข์ภัยอันบังเกิดมีบนแผ่นนี้ได้ ฉันนั้น

อิมินา กตปุญฺเญน ด้วยอำนาจพระราชกุศลปัณรสมวารพระบรมศพ จงสำเร็จเป็นบุญนฤธีแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ผู้พระบรมศพประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท แม้นมีพระวิริยาธิกสมบัติ มุ่งปรารถนาสัมมาสัมโพธิญาณ ณ ภายใด ขอพระมหาโพธิสัตว์เจ้าพระองค์

นั้น อันพระจิตอาจเสด็จสถิตดุสิตเทวโลกแล้ว ตามอดีตประเพณีสมสถานอันพ้องนามพระมหาปราสาทองค์นี้แล้วไซร้ จงสำเร็จดั่งพระโพธิสัตวปณิธานปรารถนา ณ ภายนั้น อนุรูปพระราชกุศลสมภารบารมีที่ทรงสั่งสมไว้บนมนุษยโลกนี้แล้วด้วยดี ต้องตามพระกตัญญูกตเวทิตาธรรม ที่สมเด็จบรมบพิตร สยามมกุฎราชกุมารทรงบำเพ็ญเป็นพระนวมินทราชูทิศเพิ่มพูนพระบารมีธรรมถวายโดยพระฐานนิยมทุกประการ

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้ พระสงฆ์จตุรวรรค จักได้รับพระราชทานสวดคาถาธรรมบรรยายโดยสรภัญวิธี เพื่อเพิ่มพูนพระราชกุศลบุญราศี ส่วนอัปปมาทธรรม ตามสมควรแก่เวลา

รับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในพุทธคุณกถา ยุติลงด้วยประการฉะนี้.

ขอถวายพระพร

คาถาธรรมบรรยายรับเทศน์

อนิจฺจา วต สงฺขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข
โย จ วสฺสสตํ ชีเว ทุปฺปญฺโญ อสมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปญฺญวนฺตสฺส ฌายิโน
ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา สุทฺทา จณฺฑาลปุกฺกุสา
อิธ ธมฺมํ จริตฺวาน ภวนฺติ ติทิเว สมา
ยทา จ พุทฺธา โลกสฺมึ อุปฺปชฺชนฺติ ปภงฺกรา
เต อิมํ ธมฺมํ ปกาเสนฺติ ทุกฺขูปสมคามินํ
เอตฺตกานมฺปิ ปาจานํ อตฺถํ อญฺญาย สาธุกํ
ปฏิปชฺเชถ เมธาวี อโมฆํ ชีวิตํ ยถา
ปรมินฺทมหาราชา ภาคี โหตุ จ ปตฺติยา
เขมปฺปตฺตญฺจ ปปฺโปตุ ตสฺสาสา สิชฺฌตํ สุภาติ ฯ

คำแปลคาถาธรรมบรรยายรับเทศน์

อนิจฺจา วต สงฺขารา　　　อุปฺปาทวยธมฺมิโน
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ　　　เตสํ วูปสโม สุโข

สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ, มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็นธรรมดา, เกิดขึ้นแล้วก็ย่อมดับไป, การสงบสังขารเหล่านั้นได้เป็นความสุข.

โย จ วสฺสสตํ ชีเว　　　ทุปฺปญฺโญ อสมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย　　　ปญฺญวนฺตสฺส ฌายิโน

ผู้ใดมีปัญญาทราม มีใจไม่มั่นคง พึงเป็นอยู่ตั้งร้อยปี, ส่วนผู้มีปัญญาเพ่งพินิจ มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ดีกว่า.

ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา　　　สุทฺทา จณฺฑาลปุกฺกุสา
อิธ ธมฺมํ จริตฺวาน　　　ภวนฺติ ติทิเว สมา

กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร จัณฑาล และคนงานชั้นต่ำ ประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว, ย่อมเป็นผู้เสมอกันในสวรรค์ชั้นไตรทิพย์.

ยทา จ พุทฺธา โลกสฺมึ　　　อุปฺปชฺชนฺติ ปภงฺกรา
เต อิมํ ธมฺมํ ปกาเสนฺติ　　　ทุกฺขูปสมคามินํ

เมื่อพระพุทธเจ้า, ผู้ทำความสว่างเกิดขึ้นในโลก, พระองค์ย่อมประกาศธรรมสำหรับดับทุกข์นี้.

เอตฺตกานมฺปิ ปาจานํ　　　อตฺถํ อญฺญาย สาธุกํ
ปฏิปชฺเชถ เมธาวี　　　อโมฆํ ชีวิตํ ยถา

นักปราชญ์ทราบเนื้อความแห่งบาลี แม้เพียงเท่านี้ดีแล้ว, พึงปฏิบัติโดยทางที่ชีวิต จักไม่เปล่าจากประโยชน์.

ปรมินฺทมหาราชา ภาคี โหตุ จ ปตฺติยา

เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปตุ ตสฺสาสา สิชฺฌตํ สุภาติ ฯ

ขอพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช จงเป็นผู้มีส่วนแห่งผลบุญที่ปวงข้าพเจ้าทั้งหลายได้กระทำแล้ว แลจงถึงทางอันเกษม ขอพระราชปรารถนาอันดีงามของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาราชาพระองค์นั้น จงสำเร็จเทอญ แล.

บันทึก